

Charles Alderson – Szollás Krisztina

A jelenlegi angol érettségi vizsga

Tanulmánykötetében Fekete Hajnal, Major Éva és Nikolov Marianne részletesen elemezte a jelenleg érvényben lévő érettségi vizsga eljárásait. Azt a leírást most egy kívülálló szakember, majd a jelenlegi érettségi vizsgafelelős szemszögéből kiegészítjük a szóbeli és az írásbeli vizsga lebonyolításakor tapasztaltakkal.

Gimnáziumi szóbeli érettségi, 1999. június

Abban a szerencsés helyzetben voltam, hogy az igazgatóhelyettes közreműködésével és a gimnázium igazgatójának engedélyével számos szóbeli érettségi vizsgán lehettem jelen. Láttam néhány kéttannyelvű osztályt végzett tanuló történelem és angol vizsgáját angol nyelven, valamint magyar és ének vizsgát magyarul. Részt vettem továbbá nem tagozatos vizsgázók magyar nyelvű történelem érettségijén és ugyanezen tanulók német és angol vizsgáján is. Valaki azt tanácsolta, vegyem videóra a történeteket, mert később bánni fogom, ha nem teszem. Igazuk lett, megbántam: nehéz kívülállóként szavakba önteni mindazt, amit tapasztaltam.

A szóbeli vizsga nagy esemény. A tizenkét évig tartó tanulás végét jelenti ez a beavatási szertartás, a felnőttkorba átvezető ceremónia. A tanulók az alkalomhoz illő ünneplőt öltenek: a fiúk öltönyt és nyakkendőt (egyikük csokornyakkendőt), a lányok pedig csinos ruhát és blúzt. Mindenki igyekszik a legjobb formáját hozni. Az édesanyák két vizsga között süteményt és üdítőket szolgálnak fel egy teremben a vizsgáról kijövő tanulóknak. A vizsgaterem berendezése előírásos: az egyik végében egy hosszú asztal az érettségi bizottság tagjai számára; erre gyakran váza is kerül tarka virágokkal. Az asztal előtt egy kisebb asztal és egy szék áll, vagy csak egy szék: a vizsgázó helye. Az asztal egyik oldalán egy másik asztal is áll szöveggyűjtemények, kézikönyvek, atlaszok számára (ezek között furcsa módon viszont nincs szótár). Ezeket a tanulók használhatják. A vizsgázó mögött öt további asztal található székekkel: itt készülnek fel a további vizsgázók. Egyesek nagyban jegyzetelnek, mások maguk elé meredve gondolkodnak vagy társukat hallgatják, sőt az időnként feltörő nevetésbe is bekapcsolódnak. És a nevetés arra utal, hogy ez itt mégsem teljesen hivatalos esemény.

Az egyik vizsgán a következőknek voltam tanúja: az ajtót nyitva hagyták, idegenek járkáltak ki és be, a bizottság tagjai nyugodtan beszélgettek egymással a vizsga alatt, a készülő diákok egymással beszélgettek vagy a bizottságban ülő tanároknak tettek fel kérdéseket, tanulók járultak a bizottság tagjai elé és tételeket húztak, amelyeket az egyik tanár jegyzőkönyvezett – az éppen felelő közvetlen közelében, akit látszólag mindez cseppet sem zavart a felelésben. A vizsgáztató tanárok biztatgatták diákjaikat, mosolyogtak, kitöltötték az üresjáratokat, derültek a tévedéseken, melléfogásokon. Gyakran tettek fel olyan kérdéseket, amelyekre egyértelmű a válasz, sőt néha maguk válaszolták meg azokat. Még vissza is jeleztek egyetértő bólintással vagy megmondták, helyes volt-e a válasz vagy nem. De még ezek a tanárok is zavarba jöttek, amikor egy szertelenebb diák megkérdezte: „Nagyon rossz voltam?”

Természetesen semmilyen döntés nem születik közvetlenül a felelet után. Magam ilyet nem tapasztaltam, de úgy tájékoztattak, hogy a vizsga végeztével az elnök értekezletet hív össze, ahol mindenki bemondja a feleletekre adott érdemjegyeket és azokat hivatalosan is bejegyzik a bizonyítványba. Nem tudom, van-e valaha vita az érdemjegyeket ille-

tően, én nem láttam senkit jegyeket írni, kivéve a kérdező tanárt, de ő sem írta le mindig a jegyeket és a benyomásait. Így nem is igazán lehet tudni, hogyan merülhet fel nézeteltérés. Megtudtam, ez nem is igen fordul elő, csak olyan esetben, ha a kérdező tanár nem biztos a végső jegyben. Ilyenkor kikérheti azoknak a bizottsági tagoknak a véleményét, akik hallották a feleletet. A bizottság elnöke nem tartózkodik végig a teremben, nem is teheti, hiszen a vizsgák reggel nyolckor kezdődnek és délután ötig tartanak, szünet nélkül. Így valószínűleg ő sem tudná leírni a jegyeket és benyomásait, és különben sem ítélné meg a feleletek értékét valamennyi tárgyból. Lehet, hogy nem is beszél angolul, vagy nem történelem, illetve magyar irodalom szakos. Ezért nem tudom biztosan, mit is csinál az elnök azon kívül, hogy figyel arra, betartják-e a szabályokat. Mindig jelen van egy jegyző (lehet tanár is), aki feljegyzi a kérdések sorszámát, illetve az előző napi jegyzőkönyvet írja, és előkészíti a bizonyítványokat stb. Ez a személy felel azért is, hogy a jegyzőkönyveket 50 évig megőrizték (ugyan ki nézi meg őket újra?).

Az érettségi bizonyítványok érdekesek: kemény kötésben különleges technikával nyomtatott és az Országos Közoktatási Szolgáltató Iroda (OKSZI) által kibocsátott papírra írják, amely állítólag nem hamisítható. A kéttannyelvű képzésben részt vevőkén az Érettségi Bizonyítvány és a General Certificate of Education elnevezés is szerepel. Ott áll rajtuk, kézírással, a jelölt neve, a választott tantárgyak és a jegyek, valamint az egyéb bizonyítványok felsorolása (például a Rigó utcai vagy valamely nemzetközi vizsga). Az iskola igazgatója és az érettségi bizottság elnöke írja alá, és az iskola pecsétje is rákerül. Soha nem írják alá vagy hitelesítik más, külső hatóságok. Az egyetlen külső hatósági jelleg a hamisíthatatlan papír.

A külső ellenőrzés vagy felügyelet eme hiánya jellemzi az egész rendszert. Az OKSZI a 11. évfolyamba lépés elején kibocsátja az aktuális irányelveket (tapasztalom szerint az 1999-es vizsga az 1997-es dokumentumra hivatkozott), az elnök természetesen kívülálló, bár lehet valamilyen kapcsolata az iskolával. Mint már megjegyeztem, az elnöktől nem várható el, hogy beleszóljon az értékelési folyamatba és a vizsgafeladatokat is az iskola tanárai készítik el. Feltehető, hogy egyes tételeket a tanárok közösen állítanak össze, bár legalább egy általam megfigyelt bizottság angol tételei tanáronként különbözőek voltak. A tételeket az OKSZI által meghatározott mintafeladatok alapján írják. A kéttannyelvű vizsga körülbelül 35 téma listájából áll, melyekkel kapcsolatban a tanárok kérdéseket állítanak össze (lásd később), valamint egy mintaszövegből, amelyből részek hiányoznak és aláhúzott szavak is találhatók benne. Három feladat tartozik hozzá: hiányzó szavak behelyettesítése, aláhúzott szavak jelentésének magyarázata, és a szöveg eredetének, illetve stílusának tárgyalása. A tanárok maguk választják ki a szövegeket, határozzák meg a kihagyandó és aláhúzendő szavakat, bár nincs semmilyen útmutató arra, ezt hogyan is kell csinálni, milyen szövegeket lehet választani, hogyan kell a nehézséget bemérni, milyen típusú szavakat kell kihagyni vagy aláhúzni, még arra sem, hány szöveget kell összeállítani. Az egyetlen általam ismert szabály, már ami az átlag gimnáziumokat illeti, az, hogy legalább egy tétellel többnek kell lennie, mint ahány vizsgázó van.

A témákat és a szövegeket tartalmazó tétellapok írott oldalukkal lefelé vagy borítékban vannak elhelyezve; a tanulók ezekből húznak. Néhányan csukott szemmel tették, mások kiszámolták, melyik borítékot válasszák, néhánynak elakadt a lélegzete a téma vagy szöveg láttán, egy-két tanuló pedig azt mondta, nem tudja a kihúzott tételt, de újat húzni nem igazán lehetett. Úgy tudom, lehet második tételt húzni, de ebben az esetben az első elégtelennek számít. Így, még ha a második tétel ötösré sikerül is, a legjobb jegy csak hármas lehet abból a tárgyból. A tanárok általában azt tanácsolják a diákoknak, hogy ne adjanak vissza tételt, csak akkor, ha egyáltalán nem tudnak hozzászólni a témához. Ezért bíznak a szerencséiben, és még a kabaláikat is bevizetnek magukkal a vizsgára – láttam is számos macit és más plüssállatkát.

A vizsga befejeztével az összes szöveget és témát összegyűjtik újbóli felhasználásra (ami valószínűleg azt jelenti, hogy már a vizsga második napján a diákok nagy vonalakban ismerhetik a legtöbb tételt), de a jegyzeteket be kell adni; feltehetően megsemmisítik őket.

Ez a rendszer van érvényben minden tantárgy esetében: az OKSZI kiad bizonyos útmutatást, ha mást nem, egy témalistát, de a tanárok állítják össze a tételeket. Úgy tudom, ezeket az elnök is megkapja, valószínűleg néhány nappal a vizsga előtt, hogy ellenőrizhesse, megfelelnek-e az OKSZI előírásainak. Kétséges azonban, hogy szakmai szempontból is meg tudja őket ítélni, mivel nem lehet minden tárgyban járatos.

Hogyan értékelik a diákokat? Ahogyan én látom, csak a saját tanáruk vizsgáztatja őket. Bár jelen vannak mások is az éppen soron levő tantárgy tanárán kívül (a szabály szerint mindig legalább három embernek kell jelen lennie, és gyakran ennél többen is vannak), mégis úgy tűnt, csak egy személy kérdez, aki vagy jegyzetet, vagy nem. Feltehetően csak egy ember osztályoz az értekezleten. Úgy értelmezem, mindkét vizsgakérdésre, az A-ra és a B-re is adnak egy-egy jegyet, melyek egyenlő súlyúak és ezeket átlagolják a szóbeli jegy

Sem hivatalos, sem más szempontrendszer nem áll a tanárok rendelkezésére. Tudomásom szerint az osztályozásnak nincsenek irányelvei, bár létezik valamilyen homályos meghatározása az elégtelennek és a jelesnek; a köztes jegyek a tanár szakmai belátására vannak bízva. Semmilyen értékelésre vonatkozó képzés nincs, meg sem kísérlik ellenőrizni az értékelő megbízhatóságát, még kevésbé az értékelők közötti megbízhatóságot, és nem történik semmi a színvonal fenntartásának érdekében, annak ellenére sem, hogy a bizottságoknak olyan sok tagja van.

végző kialakításánál. Ha a tárgy érettségije írásbeli és szóbeli részből is áll, a kettő eredményét átlagolják és az a jegy kerül a bizonyítványba. A magyar nyelv és irodalom írásbeli és szóbeli vizsgából áll, a történelem csak szóbeliből, a matematika csak írásbeliből, az idegen nyelvek mindkettőből, ugyanígy a fizika és kémia (a diákok dönthetnek, akarnak-e szóban vizsgázni, az írásbeli azonban kötelező), a földrajz csak szóbeliből, bár az írásbeli kötelező, ha a diák a közös érettségi-felvételi vizsgát teszi le.

Vajon minek alapján adják az osztályzatokat (1-től 5-ig)? Úgy fest, sem hivatalos, sem más szempontrendszer nem áll a tanárok rendelkezésére. Tudomásom szerint az osztályozásnak nincsenek irányelvei, bár létezik valamilyen homályos meghatározása az elégtelennek és a jelesnek; a köztes jegyek a tanár szakmai belátására vannak bízva. Semmilyen értékelésre vonatkozó képzés nincs, meg sem kísérlik ellenőrizni az

értékelő megbízhatóságát, még kevésbé az értékelők közötti megbízhatóságot, és nem történik semmi a színvonal fenntartásának érdekében, annak ellenére sem, hogy a bizottságoknak olyan sok tagja van.

Én nem tapasztaltam, hogy az iskoláknak a jegyeket valamely központi szervnek le kellene adniuk, bár a jegyzőkönyv egy másolatát az iskola elküldi a helyi önkormányzat jegyzőjének. Az bizonyos, hogy soha nem elemzik az eredményeket iskolák vagy tantárgyak szerint, ezért nem is történik módosítás, és az eredményeket sem kérdőjelezzik meg soha. Ez azért lehet így, mert elvileg a tanár ismeri a legjobban diákjait, és mert a vizsgaeredmény nemcsak a teljesítményt tükrözi, hanem a befektetett energiát, intelligenciát, magatartást, motivációt és egyebeket. A tanár a szakember; szakmai tudása megkérdőjelezésének számítana a képzés szükségességének, az egyeztetésnek, az osztályzatok egybehangolásának, a megfigyelésnek, az egyértelmű kritériumok meghatározásának felvetése. Kíváncsi lennék, valóban vannak-e, akik ezt így fogják fel.

Akárkivel beszéltem, mindenki egyetértett abban, hogy az érettségi időpocsékolás. Ami igazán számít, az az egyetemi felvételi egy vagy két héttel később. (Nem mintha az,

legalábbis a szóbeli része, nagyon különbözne az érettségitől, annak alapján, amit hallottam. Bár a természettudományos tárgyak és az idegen nyelvek írásbeli vizsgája közös az érettségivel, a többi tárgy vizsgáját az egyes tanszékek állítják össze, ezért minőségük meglehetősen kétséges). A felvételi vizsgák a tanulók jövője szempontjából valóban fontosak, és ezért komolyan kell őket venni. A jobb eredmény érdekében a diákok felvehetnek fakultációs tantárgyakat a 11. és a 12. évfolyamon, ezeket emelt óraszámban tanulják, heti plusz két vagy három órában, hogy jobban teljesítsenek a felvételin. A tanárok egyértelműen a felvételi vizsgákra készítik fel őket.

Mi is történik tehát ezen az „értéktelen” érettségien? A tanulókat csoportokba osztják, általában ötösével. A kitűzött időben megjelennek, odamennek a bizottság elé ahhoz a tanárhoz, akinél először vizsgáznak, húznak egy A és egy B tételt. A tételek számát a tanár feljegyzi, azután a diákok szöveggyűjteményt vagy más segédanyagot választanak az asztalról, jegyzetpapírt vesznek magukhoz, leülnek és átgondolják a tételekre adandó feleletüket. Egyesek jegyzetelnek, mások mintha egész mondatokat írnának; van, aki fél oldalt ír, de van, aki hármat vagy négyet. Kíváncsi lennék, hogyan készülnek fel erre: tanítja-e nekik valaki a jegyzetelés technikáját? Ad-e nekik valaki tanácsot, hogyan birkózzanak meg a stresszel és hogyan jegyezzék meg a főbb gondolatokat? Megmondja-e nekik valaki, mi a különbség a tanult anyag felmondása és a tartalom összefoglalása között? Remélem, igen, különösen a 12. évfolyamon.

A diákok felállhatnak, vizet ihatnak vagy süteményt ehetnek a terem alkalmi büfájéből. Amíg valaki más vizsgázik, a többi diák megpróbálhat nem odafigyelni, bár ez igen nehéz lehetett abban az esetben, amelynek szemtanúja voltam. Három jelölt vizsgázott kottaolvasásból, majd mikor a vizsga hangszerezés zene részére került a sor, csoportot alkottak, és a két lány énekelt, míg a fiú gitározott! Nekem úgy tűnt, sem a készüléskor, sem a vizsgázásban nem zavarta a diákokat a körülöttük lévő zaj.

A tanulóknak minimum 30 perc készülési idő áll rendelkezésükre, amelyet sokan még akkor is kihasználtak, ha az előttük beosztott tanuló már korábban befejezte a vizsgát. A vizsga tíz perc, de alkalmasint néhány diáknak kevesebb idő is elég, és a tanár le is állíthatja a felelőt előbb. Elméletileg nem várakozhat a vizsgára 40 percnél tovább egyetlen diák sem, de a gyakorlatban különböző okokból előfordulnak csúszások.

Amikor egy jelölt sorra kerül, a bizottság elé megy, bemondja az A tétel számát és nekikezd a tételnek. Ez általában egy hosszú, körülbelül öt percig tartó monológ, amelyet a tanár nem szakít félbe. Időnként rákérdez egy-egy tényre, rámutat egy hibára (beleértve az angol nevek kiejtését a magyar nyelvű történelem vizsgán!) vagy feltesz egy-két kérdést. A tanárok megjegyzést is fűznek a felelethez (az egyik azt mondta: „Úgyes volt”, mások tényanyagban vagy kiejtésben elkövetett hibára hívták fel a figyelmet). Ezután a jelöltet megkérlik, térjen át a B tételre, amely többnyire ismét monológyszerű feleletben realizálódik. Megjegyzések és kérdések következnek, illetve a tanár egyszerűen közli, „ennyi elég is lesz”, majd a jelölt átadja jegyzeteit, és vagy elhagyja a termet egy időre, vagy azonnal megkezd a felkészülést a következő vizsgára. Ha átmenetileg végezett, bemehet a büféterembe, ahol az édesanyák várakoznak, beszélgethet velük, de öt vagy tíz perc múlva vissza kell térnie a vizsgaterembe, hogy folytassa a vizsgáit a következő tárgyból.

Egy-egy diák teljes érettségije körülbelül két és fél óráig tart, ezalatt négy tárgyból vizsgázik. Vajon mi az ő véleményük az egyszerre ennyi tantárgyból lebonyolított vizsgázásról? Hogyan csinálják? Bár a témák ismerősek, a tényleges tétel, amelyet húznak, nem, így valószínűleg jól felkészültek a váratlan esetekre is. Történelemből például ez azt jelenti, hogy tudják az összes évszámot és tényt egy sor eseménnyel és helyszínnel kapcsolatban, remélve, hogy a nekik legkedvesebb témát húzzák, nem a legrosszabbat. Nem is csoda, ha magukkal hozzák azokat a kabalákat! Tulajdonképpen azt várják el tőlük, hogy két szóbeli kiselőadást tartsanak tíz percben – ami sok szempontból igazságo-

sabb lehet, mint egy három órás írásbeli esszéfeladat, hiszen itt lehetőségük van arra, hogy megmagyarázzák mondandójukat, válaszoljanak a kérdésekre, tisztázzák és igazolják, mire gondoltak, helyesbítsenek stb. Négy tantárgy nem egészen három óra alatt mégis hihetetlen terhelést jelent. Hatalmas mennyiségű információt kell megjegyezniük. Ismét azt mondom, nem csoda, hogy ez nagy esemény, és talán nem is baj, hogy nincs nagy tétje. Fontos lenne alaposan megvizsgálni a diákok véleményét; vajon létezik-e bármilyen kutatás e témában?

A bizottságnak is fárasztó a nap; én is azon kaptam magam, hogy időnként elkalandozik a figyelmem. A vizsgákat szünet nélkül osztják be egész napra, de a szaktanárok váltakozva vizsgáztatnak: a történelem tanár kimegy az angol vizsgák elején, az angol tanár a magyar kör elején hagyja el a termet. Ez általában 50 perces elfoglaltságot (egy ötös csoportot) jelent egy-egy tanárnak, ami után elmehet egy-két órára vagy jelen lehet egy másik bizottságban, ahol az ő diákjai vizsgáznak. A jegyző és az elnök számára viszont hosszú a nap, bár a szabályok kimondják, még az elnöknek sem kötelező végig bent lenni. Egyértelmű, hogy az övé a legunalmasabb feladat; az általam megfigyelt vizsgák többségében végig bent volt a teremben.

Angolból a vizsga jellege az eltérő szintek szerint más és más. A kéttannyelvű vizsgának két része van: A és B. Az A rész az OKSZI által kibocsátott kérdéseken alapul, mint például:

- Ismertessen néhány jellegzetes angol és amerikai sportot!
- Ismertesse a brit törvénykezési rendszert!
- Ismertesse az Amerikában élő etnikai csoportokat!
- Ismertesse a brit/amerikai oktatási rendszer néhány jellemzőjét!
- Mutassa be a huszadik század végének technikai újdonságait!
- Hogyan lehet megelőzni a természeti katasztrófákat? (Ez a kérdés nem felelt meg az OKSZI listáján szereplő egyik témának sem.)

A B tétel egy szöveget tartalmaz néhány kihagyott, illetve aláhúzott szóval, a már ismertetett módon. A szövegek nehézsége és eredete igen változatos: *Gerald Durrell* éppúgy szerepelt benne, mint *Dick Gregory*. Talán azért tartalmaz a szóbeli egy láthatóan olvasási készséget mérő komponenst, mert az írásbeli két fordításból és egy fogalmazásból áll, de nincs olvasási feladat.

A diákok tehát felmondanak egy rögtönzött kiselőadást az A tételnek megfelelően. Nem ismeretes, hogy az értékelők mit tesznek, ha a tényeket hibásan, nem teljes mértékben vagy összekeverve adja elő a jelölt. Mi a teendő, ha a felelet felszínes, közhelyeszerű? Mi van, ha a jelölt két perc után kimeríti mondanivalóját, és nem tud többet? Ha a felelet nyilvánvalóan magolás eredménye? Ha a felelő eltér a tárgytól? (Ez egyszer meg is történt: a diák tökéletes angolsággal beszélt a brit törvénykezéstről, sokényt sorolt fel a bíróságokkal kapcsolatban, majd áttért az Alcatraz leírására!) Mi van, ha egy intelligens, jól megfogalmazott és a téma értését tanúsító feleletet hallunk, de a jelölt angol tudása szörnyű? Mi számít fontosabbnak: az összefogottság vagy a jó kiejtés, a mondattan vagy a szókincs? Úgy fest, ezekkel a témákkal senki sem foglalkozik, és minden tanár más-képp kezeli őket.

A B tételek sokkal rövidebbek. A tanár megkéri a diákot, sorolja fel a hiányzó szavakat, és jelzi, helyes-e az adott szó (viszont nem jegyzi a helyes válaszok számát). Megjegyzésekkel kíséri, sőt segíti is az aláhúzott szavak magyarázatát, és mihelyst a jelölt bármit mond a szöveg stílusával kapcsolatban, elfogadja azt, és a vizsgának ezzel vége. Bár a B tételre adott felelet sokkal rövidebb és valamelyest interaktívabb, az értékelésben a két tétel mégis egyenlő súlyú!

A nem tagozatos tanterv szerinti szóbeli angol érettségi más. A tételeket itt is a vizgázó tanára állítja össze. Az A tétel azonban egy rövid, körülbelül 14 soros szöveg változatos témákkal (Szemetes tájékoztató; Zsebpénz – hogyan?; Esélyegyenlőség; Rekla-

máció egy utazás kapcsán; Piccadilly Circus; *Isaac Newton*; *Charles Darwin*; *I. Edward király* stb.), a nehézségi szint is különböző. A diákok 30 percig tanulmányozzák a szöveget (a legtöbbnek 10 perc elegendő, utána maguk elé merednek). Először hangosan fel kell olvasni a szöveget, majd össze kell foglalni magyarul (általában ez szó szerinti fordítást jelentett, amit a tanár nem ellenzett). Ezután a tanár kérdéseket tehet fel a szöveggel kapcsolatban (az egyik általam megfigyelt tanár ezt csak néhány esetben tette, többnyire vagy elfelejtette, vagy nem akart kérdezni semmit).

Csak ezután húznak a tanulók B tételt, amely hasonló a kéttannyelvű tanterv szerinti vizsga A tételéhez; a tanár által összeállított 20 témából áll (Milyen látnivalókat mutatna meg egy külföldinek Budapesten? Miért fontos önnek hobbjá és a kedvenc zenéje? Írja le lakóhelyét és mondja el, hol szeretne élni stb.). A jelöltek felolvassák a tétel számát, és azonnal el kell kezdeniük beszélni. Úgy tűnik, csak a címet olvassák el, a kérdéseket észre sem veszik, és a témáról általánosságban beszélnek. A tanárok vagy felhívják a diákok figyelmét a kérdésekre, vagy nem, de ez látszólag nem számít. A tanárok néhány segítő kérdést is intéznek a jelölthöz, de látszólag nincsenek felkészítve erre a technikára: a kérdések homályosak, néha alig hallhatóak, néha nem is lehet őket megválaszolni: „Ugye Sri Lanka a világ legszebb országa?” Az is előfordul, hogy ugyanannak a diáknak többször is felteszik ugyanazt a kérdést. Az „Egészség megőrzése és a megelőzés” téma kapcsán a tanár áttért a környezetvédelmi problémákra, amire a diák fellélegzett. Ezt nyilván begyakorolták az órán. Egy másik tanár rámutatott a hím- és nőnemű névmás használatának problémáira (amit tanuló megköszönt). Ugyanez a tanár a következőt mondta az egyik vizsgázónak felelet előtt: „Figyelj a kiejtésedre, anyanyelvű van a teremben.” A végén engem is megkértek, tegyek fel néhány kérdést. Ez igen megijesztette a diákokat, ezért egyszerű kérdéseket tettem fel: mióta tanulnak angolul, mit fognak tanulni a jövőben stb. Nem volt túl meggyőző a válaszuk. Mellékesen jegyzem meg, hogy ugyanez fordult elő a német vizsgán is, ugyanezekkel a problémákkal.

Nem értem, miért kell a gyengébb tanulóknak (hiszen az osztály 36 tanulójából 30 nem érettségizett, mert már megszerezték a Rigó utcai bizonyítványt) a rájuk zúdított kérdésekre azonnal válaszolniuk, míg a jobb tanulók 30 perc felkészülési időt kapnak. Véleményem szerint az utóbbi vizsgaváltozat sokkal könnyebb és kevésbé feszélyezi a jelölteket. Feltehetően ez a szabály, amelyet nem lehet megváltoztatni, legalábbis idén nem.

Világos, hogy lehet is és kell is változtatni. A kérdezők felkészítése sürgős feladat, és éppígy elengedhetetlen munkájuk állandó felügyelete is. De az ügyet óvatosan kell kezelni, ugyanis azt a látszatot keltheti, hogy a tanárok nem képesek szóban vizsgáztatni. Az osztályozás rendszerét alaposan felül kell vizsgálni, szempontrendszer kell kidolgozni és megmagyarázni azok szükségességét. A tanárokat ki kell képezni e rendszer használatára, illetve meg kell honosítani a megbízhatóság és a kettős értékelés elvét. Tulajdonképpen a kettős értékelést már most is be lehetne vezetni, mivel általában két szaktanár is tagja a bizottságnak, és nem látom okát, miért ne vehetnének részt mindketten az értékelésben, még akkor is, ha csak egyikük vizsgáztat. Ez már az értékelés szempontjainak egyeztetését jelentené. Jelenleg azonban az érettségi a szóban forgó tantárgyat az utolsó évben tanító egyetlen tanár felelőssége. Némelyek talán úgy gondolnák, több időre és pénzre lenne szükség ahhoz, hogy a tanárok tevélegesen vegyenek részt az értékelésben, bár az a benyomásom, sokan már most is szívesen végigülik kollégáik vizsgáztatását minden külön díjazás nélkül.

Lényegében semmilyen okát nem látom annak, hogy egyetlen tanár dolgozza ki a tételeket, hiszen ismeretes, hogy egyedül senki sem ír jó feladatokat. A jelenlegi gyakorlat egyik oka az lehet, hogy az osztályok tudás- és képességszintje eltér egymástól, és így az osztályt tanító tanárt tartják képesnek arra, hogy meghatározza a szintet. Eszerint a vizsgának nem az a szerepe, hogy meghatározza a tanulók tudásszintjét, hanem az, hogy megállapítsa, a maguk szintjén hogyan teljesítenek. Az érettségi bizonyítvány sem tük-

rözi a diák tudásszintjét. Nem is teheti. Az osztályt tanító tanár viszont „tisztában van” a szinttel, így a vizsga nehézségét ehhez igazítja.

Természetesen a tanárok tévedhetnek is a tanulók tudásszintjének megítélésekor, így nem kizárt, hogy a kérdéseket, a választott szövegeket, a kihagyott és aláhúzott szavakat rosszul választják ki, és azok nem felelnek meg az adott szintnek. De ha az elv valóban a tanulók szintjéhez való igazodás, akkor foglalkozni kell ezzel is. És ha igazam van akkor, amikor azt gondolom, a vizsgának nem célja a tudásszintek meghatározása, át kell gondolni a külső vizsgáztatók vagy a minőségbiztosítók szerepét, de legalábbis pontosan meg kell érteni a lényegét, ugyanúgy, mint az egész vizsgáztatási kultúráét.

Ha az angol vizsgák változnak, más idegen nyelvekével együtt, a jelenlegi rendszert nem hagyhatjuk figyelmen kívül. Meg kell ismerni a történelemből, magyarból és földrajzból tervezett változtatásokat is. Szerepel-e a tervek között a szertartásos bizottság megtartása és a tantárgyak rotációja? Ha igen, akkor a párosra tervezett angol szóbeli

Lényegében semmilyen okát nem látom annak, hogy egyetlen tanár dolgozza ki a tételket, hiszen ismeretes, hogy egyedül senki sem ír jó feladatokat. A jelenlegi gyakorlat egyik oka az lehet, hogy az osztályok tudás- és képességszintje eltér egymástól, és így az osztályt tanító tanárt tartják képesnek arra, hogy meghatározza a szintet. Eszerint a vizsgának nem az a szerepe, hogy meghatározza a tanulók tudásszintjét, hanem az, hogy megállapítsa, a maguk szintjén hogyan teljesítenek. Az érettségi bizonyítvány sem tükrözi a diák tudásszintjét. Nem is teheti. Az osztályt tanító tanár viszont „tisztában van” a szinttel, így a vizsga nehézségét ehhez igazítja.

vizsgát nehezebb lesz megszervezni (de nem lehetetlen, ahogy a balti államokban tapasztaltuk). Óvatosan kell eljárunk minden olyan változtatással kapcsolatban, amelyet eleve ellehetetlenítene a meglévő szokásrendszer (lásd a lett példát). Ha megmarad a 30 perces készülési idő, hogyan lehet ezt a legjobban felhasználni angolból? Ne is legyen egyáltalán felkészülési idő? Ha lesz ilyen, ki lehet-e erre jelölni egy külön helyiséget? Szerintem a jelenlegi rendszer zavarja a felelőt, a készülő diákok pedig feleslegesen nyomasztja. Ez kétségtelenül felveti, hogy a tanárok mennyi időt töltenek felügyelettel, és hogy ezért milyen díjazásban részesülnek.

A rendszernek azonban számos pozitív vonása van, amelyre építeni kell. Van szóbeli vizsga, tehát adott a szóbeli létjogosultságának elve, más országokkal ellentétben. Olajozottan zajlik, jól tervezett és szabályozott, a biztonság megfelelőnek látszik. A külső szakember jelenlétének elve is megvalósul az elnök személyében, és az esemény nyilvános, mivel a szülők elvben figyelhetik az eseményeket, így adottak a feltételek a

külső minőségellenőrzésre (bár nagyon körültekintőnek kell lenni, hogy kérdéses esetben milyen beavatkozásra van mód).

Szükség van a szóbeli vizsgáztatók képzésének bevezetésére, a tényanyagot és intelligenciát felvillantó felelet értékeléséről a diák nyelvi kritériumok alapján történő mérését célzó vizsgára való áttérésre, egyértelmű kritériumrendszer alkalmazására, arra, hogy a tanárokat felkészítsék ennek használatára, továbbá a kettős értékelésre – mindezt csak nagyon körültekintően lehet bevezetni, összhangban bármilyen, az egyéb tantárgyakat érintő újításokkal. Izgalmas kihívás! De talán még ennél is fontosabb az, hogy tiszteletben tartsuk az esemény ünnepélyességét, tiszteljük a kulturális beavatási rítust, miközben érvényes és megbízható értékelési módszereket vezetünk be, olyanokat, amelyek megfelelnek a jelenlegi elképzelésnek, amelyet nyilván sokkal jobban ismernek azok, akik ezt belülről látják, s nem, mint ahogyan én, kívülről.

Gimnáziumi írásbeli érettségi, 1999. május

Az érettségi tételeket az OKSZI küldi a helyi Pedagógiai Intézetnek, és az iskola igazgatója veszi át egy héttel a vizsgaidőszak kezdete előtt. A tételeket pecséttel lezárt borítékok tartalmazzák, minden tantárgy külön borítékban és címkével az iskola nevével, a tantárgy megnevezésével, a boríték kinyitásának időpontjával (nap és óra). Minden A és B változat külön borítékban van. A borítékokat az iskola széfjében tárolják, és csak 15 perccel a vizsga megkezdése előtt lehet őket felbontani.

Abban az iskolában, amelyet meglátogattam, egy felügyelő állt a vizsgaterem előtt a folyosón: gondoskodott a folyosói csendről és elkísérte a mellékhelyiségbe az esetleg ki-kérdzkedő diákokat.

Két vizsgára kijelölt terem volt egymás mellett. Az egyikben tíz, a másikban hét tanuló ültetett le (60 angolos nem vizsgázott, mert már letette a Rigó utcai vizsgát). A diákokat öt perccel a vizsga megkezdése előtt engedték a terembe. A szokásnak megfelelően öltönyben, elegáns ruhában jelentek meg. Egyenként asztalhoz ültek, és nem hiszem, hogy láthatták egymás dolgozatát. A felügyelő tanár – aki nem angol szakos volt – ekkor már elfoglalta a helyét, és később óránként cserélték. Azt mondták, hogy minden teremben ülésrendet készítenek, bár az asztalok nem voltak megszámozva. (Az ülésrendet valószínűleg megtartják arra az esetre, ha egyezések mutathatók ki a dolgozatok között, hogy ellenőrizhessék, egymás mellett ültek-e a jelöltek.)

Pontban nyolckor az igazgató bejött az első terembe, felmutatta a lepecsételt borítékot, majd ollóval ünnepélyesen felnyitotta. Körbement, és minden tanulóknak kiosztott egy A tételt, a felesleges példányokat az elől lévő asztalra tette. Mindez körülbelül egy percet vett igénybe, majd átsietett a másik terembe, ahol megismételte a ceremóniát. Nem tudom, a vizsga szervezése azonos volt-e más tantárgyakból is, ahol több tanuló lehetett, de ha a Rigó utcai vizsga többé nem helyettesíti az érettségit, több jelöltre – ebben az iskolában összesen 77-re – lehet számítani, ami több adminisztrációt jelent és több termet tesz majd szükségessé.

A felügyelő felírta a táblára a kezdés és a befejezés időpontját. A diákokat magyarul felszólították, írják fel nevüket a tételfüzet utolsó lapjára, illetve minden piszkozatpapír tetejére. Az A tétel kidolgozásához, amely az angol nyelvhasználat és az olvasásértés komponenseiből állt, szótárt nem lehetett használni (egy tanuló asztalán volt ugyan szótár, de nem használta).

A tétel a következő nyolc feladatot tartalmazta:

- szöveg nyolc kihagyott szóval, helyükbe a szöveg fölött felsorolt igék megfelelő alakjait kellett behelyettesíteni;
- szöveg, melynek nyolc kihagyott helyére kellett megfelelő szavakat beírni;
- két beszélőt (A-t és B-t) jelző párbeszéd-táblázat, amelyben az egyik beszélő mondatait kellett helyes sorrendbe rakni (öt item);
- öt ítemes mondat-átalakításos feladat, amely duplán számított (összesen 10 pont);
- kilenc ítemet tartalmazó mondat szintű feleletválasztós nyelvtani feladat;
- rövid bekezdésnyi szöveg négy feleletalkotó kérdéssel, szintén duplán pontozva;
- szókincset mérő feladat, amelyben hat szót kellett egy szövegben megtalálni meghatározások alapján;
- hat pontot érő rövid fogalmazás.

Néhányan a fogalmazással kezdtek és visszafelé haladtak, míg mások az elejétől indultak és sorban oldották meg a feladatokat.

A tanulók chettek és ihattak vizsga közben, sőt kísérettel el is hagyhatták a termet. Aki előbb végzett, elmehetett, miután beadta a dolgozatot és a felügyelő kitöltötte a jegyzőkönyvet, amelyben többek között szerepelt a befejezés ideje is. A vizsga csendben zajlott, a család legkisebb jele nélkül. Az utcai forgalom zaja egy kicsit erős volt, amit még

tetézett, hogy nagy volt a meleg és ezért az ablakok tárva voltak (ez májusban elkerülhetetlen, az új vizsga hallásértés-feladatát viszont érinteni fogja).

Az A tételsorra adott idő 90 perc volt; nekem tíz perc kellett a megoldáshoz. Az első diák 40 perc alatt fejezte be, és ezután az időt az átnézéssel töltötte. Egy óra eltelte után a legtöbben a válaszokat ellenőrizték vagy maguk elé meredtek. Egy óra után új felügyelő váltotta fel az elsőt. Az előzővel ellentétben, aki olvasott és feladatokat értékelt, ő ült és figyelte a tanulókat. Az első diák 75 perc elteltével ment ki, a második csak három perccel a megengedett idő lejárta előtt. A megadott idő bőven elég volt, jutott idő átnézésre és gondolkodásra, tehát ez a vizsga nem tekinthető gyors, spontán nyelvhasználatot mérő feladatsornak.

Miután a tanulók sorba álltak a dolgozatuk leadására várva, elhagyták a terem körülbelül tíz percre, majd visszatértek az előírt 15 perces szünet letelte előtt a második feladat, az angolról magyarra fordítás megírásához. (Megjegyzendő, hogy a kéttannyelvű iskolák vizsgálja három részből áll: fogalmazásból, magyarról angolra és angolról magyarra fordításból.)

Egy újabb felügyelő üres papírlapokat osztott ki, és a diákok elvették szótáraikat a hátsó asztalról. Ez alkalommal az igazgató az ollós tételbontó szertartást a másik teremben kezdte és azután hajtotta végre ebben a teremben is. A felügyelő felírta a beadás időpontját a táblára, de harminc perccel elszámolta magát. Több percnyi számolás és megbeszélés után rendeződött az ügy, mialatt néhányan kuncogtak, mások dolgozni kezdtek. Egy „mindenki szótára” is volt az első asztalon, egy lány odament gyorsan megnézni benne valamit, magával is vitte, és csak akkor adta vissza, amikor erre felszólították. Ezután a diákok néha felálltak, odamentek a szótárhoz és használták.

A szöveg 17 sorból állt, és minden bizonnyal egy magazin utazással kapcsolatos cikkéből származott, forrás azonban nem volt megadva. Nemigen látszott olyan textusnak, amelyet a valóságban a tanulóknak valaha is fordítaniuk kellene, és nem volt világos az sem, hogyan és miért választották ki. Néhány nehéz szót tartalmazott, a stílusa közvetlen volt. Meglehetősen kultúra-specifikus jellegűnek tűnt.

Néhány tanuló szisztematikusan haladt a szöveggel szótár segítségével és a fordítást beírta a sorok közé. Mások piszkozatot készítettek. Csak egy diák szánt időt a szöveg teljes végigolvasására, mielőtt szótározni kezdett volna. A legtöbben mintha minden egyes szót kikerestek volna a szótárból. Egy idő után újabb felügyelő érkezett.

A diákok nagyon jól viselkedtek, a vizsgát nyilvánvalóan komolyan vették. Csend uralkodott. Nem tudom, mik a szabályok fegyelmezetlenség, csalás, beszélgetés vagy más rendellenesség esetén, de konfliktusnak még a jelét sem láttam.

A fordítás fájdalmasan lassan haladt, és a tanulók elég sok időt töltöttek a vége felé a piszkozat tisztázásával. Nevüket felírták a végső változatra (a névtelen értékelés így módon lehetetlen). Háromnegyed óra elteltével az első diák kiment, a felügyelő ismét kitöltötte a jegyzőkönyvet az eseményekről és felírta az időt, majd aláírta a beadott feladatlapot. A tízből hét diák még a másolással volt elfoglalva négy perccel az idő lejárta előtt. Az előző felügyelővel ellentétben a mostani bejelentette, hogy három perc maradt, majd jelezte a vizsga végét is.

A szabályok az írásbeli vizsgával kapcsolatban négy órát szabnak a magyar nyelv és irodalom tantárgyra, szünetek nélkül. A legtöbb tantárgyra, így az angolra is, három óra tiszta időt adnak.

A vizsgát egyértelműen mindenki komolyan veszi: a lebonyolítás és a biztonság nagyon jó, és a rendszer alkalmas egy megújított vizsga lebonyolítására is. Tizenkét vizsga létezik különböző iskolatípusok számára, így a rendszer elvben alkalmas különböző tételsorozatok kezelésére is, bár az egyes szintekre való előzetes jelentkezés megszervezésének és az egy teremben más-más tételsorok megírásának szervezési feltételei még nem teljesen világosak. De előzetes terembeosztás alapján nyilvánvalóan megszervezhető eltérő tételsorok íratása.

Rejtély, hogyan történik az értékelés. Nincsenek megadott szempontok vagy utasítások a tanárok számára, és képzés sincs. Ebben az iskolában azt mondták, az értékelés csoportokban történik, de nem volt egyértelmű a problémák megbeszélésének módja. Azt is megtudtam, hogy a fordításokban főleg magyar, nem pedig angol nyelvi hibák fordulnak elő, így a jelöltek inkább magyarból vizsgáznak, nem angolból. A legtöbb iskolában a tanárok egyedül értékelnek, ezért a szempontjaik – alkalmazásukkal együtt – nyilván eltérést mutatnak, a felmerülő gondokat nem beszélik meg, és egységes szempontrendszer sem alkalmaznak. Nincs külső minőségbiztosítás sem. Úgy fest, két szabály van: az eredményeknek meg kell lenniük június elejére, és a tanulóknak joguk van jegyük megtekintésére, illetve a dolgozatjavítás átnézésére. Fellebbezésre is van lehetőség (amit néha elfogadnak). Ez problémákat vet fel. A tanulóknak bármilyen panaszt vagy fellebbezést a szóbeli vizsga megkezdése előtt meg kell tenniük, ami ebben az iskolában június végét jelenti.

Az érettségi a feladatíró szempontjából: törődünk-e a jelenlegi érettséggel?

Az érettségi vizsgareform-tervezet kidolgozásával kapcsolatosan sok minden került nyilvánosságra. A mostani vizsgára azonban kevesen figyelnek, ha egyáltalán figyel rá valaki. Szükséges rossznak tartják, amit elsöpörnek, amint az újat bevezetik, ezért fejlesztésével nem is érdemes foglalkozni. Úgy tűnik azonban, eltelik még négy vagy öt év, mire a közoktatási rendszerbe bekerül az új modell. Ez azt jelenti, hogy körülbelül száz-ezer diáknak kell még a jelenlegi rendszer szerint angolból vizsgáznia, s ezt a tényt nem lehet figyelmen kívül hagyni.

A jelenlegi angol írásbeli érettségi összeállításának fontos lépéseit leírva igyekszem:

- betekintést nyújtani a jelenlegi angol érettségi írásbeli részének összeállítási elveiről és menetéről;

- tájékoztatni a vizsgáztatásban részt vevőket és a jelenlegi vizsga fejlesztésében érdekelteket.

A vizsga története

1978-ban a közoktatásban fontos reform lépett életbe: a tanterveket felülvizsgálták, és a nyelvtanítás módszertanának fejlődéséhez, valamint az értékelés elméletének új eredményeihez igazították. A mindenki számára kötelező tantervet központilag tervezték, előírták a tankönyveket és a kiegészítő anyagokat is. A vizsgamodellt a tanterv céljainak és követelményeinek megfelelően alkották meg. Az érettségi ezek szerint olyan teljesítménymérő teszt, amely a tantervben előírt követelmények elsajátítását hivatott mérni. (Ez tulajdonképpen még mindig jól működik az orosz esetében).

A jelenlegi vizsgát szabályozó dokumentumok

Minden tantárgyra érvényes az Oktatási Minisztérium által kibocsátott vizsgamodell, az Érettségi vizsgaszabályzat, amelyet a „Rendelkezések a gimnáziumok számára” című dokumentum tartalmaz. Az idegen nyelveket nem kezeli külön; az egységes vizsgamodell az „Elő idegen nyelvek” fejezetben található.

A vizsga tartalmát általában a „Részletes követelmények” szabályozzák, de azt, hogy pontosan mi a követelmény, elég bonyolult meghatározni Magyarországon. Az 1978-as tanterv még mindig életben van, de számos helyi tanterv nem arra épít, és tankönyvek, illetve kiegészítő anyagok százai léteznek (a minisztérium tankönyv-listáján több mint 400 cím szerepel), amelyeket figyelembe kell venni a teljesítménymérő feladatsor összeállításánál. Mivel megvalósíthatatlan az összes anyag figyelembevétele, a vizsga tartalmát főleg a tapasztalat és a megérzés határozza meg.

Vizsgázók

Az érettségiző népesség nagyon heterogén, különböző tanulási háttérrel rendelkezik és sokféle tanítási környezetből jön. Az angol nyelvből érettségizők száma évente körülbelül 15000, és ez a szám folytonosan növekszik. A statisztika magában foglalja azokat is, akik ténylegesen nem vizsgáznak, de automatikusan ötöst kapnak a sikeres állami nyelvvizsgájukért. Az állami nyelvvizsgával rendelkezők felmentést kapnak az érettségi alól, ami a ténylegesen vizsgázó népességet gyengébbnek mutatja a középiskolát végzettek valóságos tudásszintjénél.

Az angol írásbeli érettségi feladatok típusai

Az írásbelinek hét különböző típusa van (mindegyik két változatban). A Balettintézet, a művészeti szakiskolák, a zeneiskolák és az esti iskolák azonos szinten vannak az alaptantervet követő intézményekkel, de a vizsgát nem ugyanazon a napon írják. Ez eléggé kedvezőtlen gyakorlat, mivel 75 oldal írott anyag összeállítását teszi szükségessé évente, ami rengeteg energiát és pénzt emészt fel, igazi nyereség nélkül, ugyanakkor növeli a hibalehetőségek számát. A mennyiségi tényező pedig elvonja a figyelmet a minőségre való koncentrációtól.

A fordításokban főleg magyar, nem pedig angol nyelvi hibák fordulnak elő, így a jelöltek inkább magyarból vizsgáznak, nem angolból. A legtöbb iskolában a tanárok egyedül értékelnek, ezért a szempontjaik – alkalmazásukkal együtt – nyilván eltérést mutatnak, a felmerülő gondokat nem beszélnek meg, és egységes szempontrendszerrel sem alkalmaznak. Nincs külső minőségbiztosítás sem. Úgy fest, két szabály van: az eredményeknek meg kell lenniük június elejére, és a tanulóknak joguk van jegyük megtekintésére, illetve a dolgozatjavítás átnézésére.

A továbbiakban az alaptanterv szerint haladó diákok számára összeállított írásbeli vizsga felépítésével foglalkozom. Az „alap” szó félreérthető, ugyanis utalhat az állami nyelvvizsga alapfokú (Rigó utca) vizsgájára és a 10. évfolyam utánra tervezett alapvizsgára is. Valójában az alaptanterv az általános magyarországi gyakorlat heti háromtól öt tanítási óráját jelenti négy év alatt. Az angol nyelvből vizsgázó diákok többsége (négyötöde) jelentkezik erre a vizsgára.

A vizsga által megcélzott szint az állami nyelvvizsga alap- és középfoka között helyezkedik el, illetve az Európa Tanács A2 és B1 szintje között. Kétségem sincs afelől, hogy a legjobb magyar középiskolák tanárai nevésegesen könnyűnek találják a vizsgát, míg a vizsgázók igen nagy hányadától elég nagy erőfeszítést követel.

Az írásbeli két 90 perces részből áll: egy angol nyelvhasználatot mérőből és egy angolról magyarra fordításból.

A feladatokat az Országos Köznevelési Szolgálat Iroda (OKSZI) állítja össze és juttatja el az iskolákba. Az OKSZI szakemberei felelnek a feladatírásért és a végső szerkesztésért. Jelenleg nincsenek hivatalos érettségi vizsgaleírások egyetlen nyelvre sem, jónéhány elvet azonban előír az adott nyelv felelőse, amelyek tájékoztató jellegűek a feladatírók és a szerkesztők számára. A tételsor összeállítása nagyban függ a feladatíró általános tapasztalatától, tanítási gyakorlatától és megérzésétől.

Az angol nyelvhasználat feladatsor összeállításának főbb jellemzői

Itemtípusok

- Az összpontszám 60 (minden nyelvre érvényes).
- Általában 8–10 itemtípust tartalmaz, amelyek egyenként 5–10 pontot érnek.

- A feladattípusok és a mérési módszerek váltakoznak egy feladatlapon belül.
- A feladatsor egyaránt tartalmaz szövegalapú és mondataalapú feladatokat.
- Tartalmaz objektíven értékelhető itemeket és szubjektíven értékelhető itemeket egyaránt.
- A feladattípusnak a vizsgázók számára ismertnek kell lennie (például hasonlóak a középfok előtti és a középfokú tankönyvekben találhatóakhoz).
- Nem lehet átfedés a nyelvtan és a szókincs tesztelésében.
- Az olvasásértést és egy kevés íráskészséget mérő feladatot is be kell „csempészni” (általában egy-egy 10 pontos olvasásértést és íráskészséget mérő feladattal).
- A vizsgafeladatoknak egészében tükrözniük kell az általános tanítási módszereket: a tanítási gyakorlat természetes kimenetének kell lenniük.

Szövegalapú itemek

- A szövegnek megfelelőnek kell lennie az adott korcsoport számára.
- A szövegek adaptáltak.

Fordítás

- A szövegek kevés változtatással használhatóak legyenek.
- A szövegek legyenek megfelelőek az életkor-csoport számára.
- A szövegek tartalmazhatnak kulturális utalást, de csak általánosat, amelyet a tanulók könnyen megértenek.
- Nem lehet túl bonyolult megfogalmazású szövegeket választani.
- Nem lehet hat-nyolcnál több olyan ismeretlen szó bennük, amelyek szótárhasználatot igényelnek.
- A szókincs nem tartalmazhat szlenget.

A feladatírás folyamatának lépései

1. szövegbank létrehozása,
2. szövegalapú itemek írása,
3. mondataalapú itemek írása,
4. feladattípusok kiválasztása, súlyozása,
5. első olvasás (nem anyanyelvű és anyanyelvű szakemberek által),
6. az itemek első felülvizsgálata az olvasás eredményei alapján, a nem megfelelő itemek cseréje,
7. második olvasás,
8. második felülvizsgálat,
9. korrektúra.

Technikai kérdések

- Az utasításokat magyarul adják meg (ez inkább szokáson alapuló, semmint szakmai megalapozottságú érv, ugyanis ez a bevett gyakorlat minden idegen nyelvben).
- Mivel az itemtípusok feltehetően jól ismertek, példákat nem adnak meg.

Előtesztelés

Előtesztelés pillanatnyilag két okból nem történik: biztonsági okokból és infrastruktúra hiányában. Az Oktatási Minisztérium a jelenlegi rendszerben a biztonságot tartja a feladatírás és a vizsgáztatás legfontosabb szempontjának, ami korlátozza az előtesztelés lehetőségét. Bár az első olvasást tekinthetjük valamiféle előtesztelésnek, célcsoporton végzett bemérés nem létezik.

Értékelés

Az angol nyelvhasználat feladatsorhoz nincs megoldókulcs. Egy központilag kidolgo-

zott értékelési szempontrendszert küldenek az iskoláknak, amely minden idegen nyelvre érvényes. Amennyiben gondok merülnek fel az értékeléssel kapcsolatban, a tanároknak az iskola angol nyelvi munkaközösségéhez kell fordulniuk.

Visszajelzés

Bár a tanároknak jelentést kell írniuk a diákok teljesítményéről, nincs hivatalos tájékoztatási csatorna a feladatírásért felelős testület, az OKSZI felé az eredményekről, véleményekről és javaslatokról. Az egyetlen OKSZI-hoz eljutó visszajelzést a nem hivatalos kapcsolatok jelentik. Így egyszerűen nincs lehetőség az eredmények elemzésére. Ezzel együtt az is igaz, hogy nem áll rendelkezésre megfelelő infrastruktúra (szakember, szoftver, költségvetés) sem az ilyen feladatok ellátására.

Összegzés

A feladatírók célja olyan feladatsorok összeállítása, melyek eredménye megegyezik a tanuló év végi osztályzatával, azaz megkülönbözteti a kiválót a jótól, a megfeleltet a bukástól. Jelenleg az érettségi (és ez az összes tantárgyra érvényes) nem képvisel igazi értéket a diákok számára azon túl, hogy jogot biztosít a továbbképzésre, a felsőoktatásba lépésre. Tehát tulajdonképpen a megfelelésnek és a bukásnak van jelentése, nem az osztályzatnak. A vizsgareform nagy kérdése éppen az, hogy meg tudja-e úgy változtatni a vizsga szerepét, hogy jelentősen emeli annak minőségét is.

Sokkal nagyobb támogatásra lenne szükség azoktól, akik valamilyen formában érdekeltek az érettségi vizsgáztatásban – a minisztériumtól és szakemberektől – a jelenlegi vizsga továbbfejlesztésének érdekében, amely hozzájárulhat a tervezett vizsgareform bevezetéséhez. Rövid távon a következőket kellene megvalósítani:

- a visszajelzés megszervezését (valószínűleg egy kisebb mintán, kiválasztott megyékből gyűjtött adatok elemzése alapján);
- kismintás bemérés a hibák kiszűrése érdekében.

Addig is a feladatíróknak a legnagyobb kihívást az jelenti, hogy a szabályzatot betartva a lehető legtöbbet szorítsák be a 60 pontos nyelvhasználati feladatsorba, hogy megfeleljenek a szakemberek elvárásainak és figyelembe vegyék a legkorszerűbb mérési eredményeket és módszereket. Nem könnyű feladat!

Irodalom

FEKETE Hajnal – MAJOR Éva – NIKOLOV Marianne (szerk.): *English Language Education in Hungary: A Baseline Study*. British Council Hungary, Bp, 1999.